

Δ. Ν. Μαρωνίτης (1929–2016)**Ο Θεμελιωτής μιας νέας σχέσης ανάμεσα στην αρχαία και τη νεότερη ελληνική φιλολογία**

Βενετία Αποστολίδου

Στις 12 Ιουλίου 2016 έφυγε από τη ζωή ο δάσκαλος πολλών από μας Δημήτρης Μαρωνίτης. Ο Δημήτρης Μαρωνίτης υπήρξε κορυφαίος, διεθνούς φήμης κλασικός φιλόλογος, μελετητής της νεοελληνικής λογοτεχνίας που συνέβαλε στη διαμόρφωση της επιστήμης της Νεοελληνικής Φιλολογίας, μεταφραστής των ομηρικών επών σε μια σύγχρονη δυναμική γλώσσα, δραστήριος διανοούμενος με διακριτή παρουσία στην πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική ζωή της Ελλάδας στα τελευταία πενήντα χρόνια. Λάτρης του θεάτρου και του κινηματογράφου, δεινός ομιλητής και δάσκαλος, σφράγισε με τον έναν ή τον άλλον τρόπο τις ζωές των μαθητών του αλλά και δίδαξε, με την εβδομαδιαία του επιφυλλίδα στην εφημερίδα *Το Βήμα* (από το 1971 μέχρι το θάνατό του), ακόμη και αυτούς που δεν τον είχαν καθηγητή στο Πανεπιστήμιο.

Ο Δημήτρης Μαρωνίτης γεννήθηκε το 1929 στη Θεσσαλονίκη από εργατική οικογένεια. Φοίτησε στο *Πειραματικό Σχολείο Θεσσαλονίκης* στο οποίο πήρε γερές βάσεις και στα αρχαία και στα νέα ελληνικά από σημαντικούς καθηγητές όπως ο ποιητής Γιώργος Θέμελης. Ξεκίνησε τις σπουδές του στη *Φιλοσοφική Σχολή* το 1947 και πήρε μέρος στις ιστορικές θεατρικές παραστάσεις που σκηνοθέτησε ο Λίνος Πολίτης, την *Ερωφίλη* το 1949 και τη *Θυσία του Αβραάμ* το 1950. Ο Πολίτης υπήρξε αγαπημένος του καθηγητής, όπως και ο Γιάννης Κακριδής ο οποίος τον προσέλαβε ως άμισθο βοηθό από το 1953 έως το 1958 που έφυγε στη Γερμανία, στο Μάιντς και τη Φρανκφούρτη για μεταπτυχιακές σπουδές με υποτροφία Humboldt. Εκεί ολοκληρώνει τη διδακτορική του διατριβή με θέμα *Έρευνες στο ύφος του Ηρόδοτου · μια μορφή υπερβατού* η οποία εγκρίνεται το 1961 από τη *Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης* και δημοσιεύεται έναν χρόνο αργότερα στην *Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής*. Το 1964 ολοκληρώνει τη διατριβή για υφηγεσία με τίτλο *Εισαγωγή στον Ηρόδοτο* η οποία ενσωματώνεται στον πρώτο τόμο των *Ιστοριών του Ηρόδοτου* που εκδίδεται την ίδια χρονιά από τον Γκοβόστη και αποτελεί την πρώτη έκδοση ενδογλωσσικής μετάφρασης του Μαρωνίτη.¹ Διορίζεται εντεταλμένος υφηγητής της Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας. Έκτοτε είχε μια λαμπρή σταδιοδρομία ως κλασικός φιλόλογος ενώ αποτελούν ανυπολόγιστη προσφορά στα ελληνικά γράμματα οι μεταφράσεις της *Οδύσσειας* και της *Ιλιάδας* · για την δεύτερη βραβεύτηκε με το *Κρατικό Βραβείο*

1 Βιογραφικά στοιχεία στο Καρατζόλα, Ε. 2010. Δ. Ν. Μαρωνίτης: Μέρη & έργα. Στο Ν. Βαγενάς (επιμ.). *Επέτειος. Κρίσεις και σχόλια για το έργο του Δ. Ν. Μαρωνίτη 2008–2009*. Αθήνα, 11–17.

απόδοσης έργου της αρχαίας γραμματείας στα νέα ελληνικά το 2011.² Πασίγνωστα βιβλία του για την αρχαία ελληνική φιλολογία, προσिता στον σύγχρονο αναγνώστη είναι: *Αναζήτηση και νόστος του Οδυσσέα* (2014) · *Έπος και Δράμα* (2014) και βέβαια τα *Ομηρικά μεγαθέματα. Πόλεμος – Ομιλία – Νόστος* (1999).

Ένα χρόνο περίπου μετά την κήρυξη της δικτατορίας (Φεβρουάριος 1968) ο Μαρωνίτης απολύεται από το Πανεπιστήμιο μαζί με τους καθηγητές Εμμ. Κριαρά, Σ. Καρατζά και Μ. Σακελλαρίου. Αρχίζει μια σκληρή περίοδος διώξεων. Συνελήφθη τρεις φορές, το 1969, το 1971 και το 1973, κρατήθηκε αρκετούς μήνες στο ΕΑΤ-ΕΣΑ με σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία του. Αφέθηκε ελεύθερος με τη Γενική Αμνηστία του 1973. Το 1971 ξεκίνησε τη συνεργασία με την εφημερίδα *Το Βήμα* η οποία συνεχίστηκε έως το θάνατό του. Στις επιφυλλίδες του εκείνα τα χρόνια και ιδίως σε αυτές του φθινοπώρου του 1973 καταφέρεται ανοιχτά κατά των ολοκληρωτικών καθεστώτων. Συμμετείχε στην ιστορική έκδοση *Δεκαοχτώ Κείμενα* το 1970 και υπήρξε, μαζί με τον Αλέξανδρο Αργυρίου και τον Αλέξανδρο Κοτζιά, συνεκδότης του περιοδικού *Η Συνέχεια*. Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, οι διώξεις και η ανωμαλία της δικτατορίας είχαν χτυπήσει για τα καλά την πόρτα της *Φιλοσοφικής Σχολής Θεσσαλονίκης*. Εκτός από πολλούς φοιτητές που καταδικάστηκαν, φυλακίστηκαν και φυσικά απέστειλαν τις σπουδές τους, ο Μαρωνίτης ήταν εκείνος από τους διδάσκοντες που υπέστη τις σκληρότερες συνέπειες του καθεστώτος. Με τη μεταπολίτευση επανέρχεται στη θέση του εντεταλμένου υφηγητή ενώ τον Μάιο του 1975 εκλέγεται καθηγητής στην Α' έδρα Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας.

Ο Μαρωνίτης από νέος αγαπούσε την αρχαία και τη σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία το ίδιο και ξεκίνησε τις μελέτες του πάνω στη νεότερη ελληνική ποίηση πολύ νωρίς, το 1961, με δημοσίευμα στο περιοδικό *Κριτική* που διηύθυνε ο Μανόλης Αναγνωστάκης στη Θεσσαλονίκη. Από τα πρώτα του δημοσιεύματα επιδιώκει να θεμελιώσει στην προσέγγιση της νεοελληνικής λογοτεχνίας μια φιλολογική μέθοδο ενώ ταυτόχρονα επιδεικνύει τόλμη, αντιρρητικό πνεύμα και πολύ αναπτυγμένη κριτική συνείδηση.

Θα αναφερθώ διεξοδικότερα, λόγω της ειδικότητάς μου, στη συμβολή του στη Νεοελληνική Φιλολογία. Τον απασχόλησε ιδιαίτερα η μοντέρνα ποίηση, ένα πεδίο που έως τότε ήταν αποκλειστικό προνόμιο της εξωπανεπιστημιακής κριτικής, και έθεσε φιλολογικές προϋποθέσεις για την προσέγγιση και την αξιολόγησή της. Ταυτόχρονα υπήρξε ο πρώτος πανεπιστημιακός καθηγητής ο οποίος συνέδεσε τα μελετώμενα θέματα ή πρόσωπα με την πολιτική συγκυρία. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τον Καβάφη, τον Σεφέρη, τον Ελύτη, τον Ρίτσο, την πρώτη μεταπολεμική ποιητική

2 Ομήρου *Οδύσσεια*. Θεσσαλονίκη 2009. *Όμηρος, Ιλιάς*. Αθήνα 2010. Για την προσφορά του στα κλασικά γράμματα βλ. Ρεγκάκος, Α. – Καζάκης, Γ. (επιμ.) 2009. *Euphrosyne. Studies in the Ancient Epic, and its Legacy in Honor of Dimitris N. Maronitis*. Stuttgart.

γενιά και ιδιαίτερα την τριάδα Αναγνωστάκης – Πατρίκιος – Αλεξάνδρου αλλά και τον Τάκη Σινόπουλο τον οποίο εκτιμούσε ιδιαίτερα ως ποιητή και κριτικό. Από τους πεζογράφους ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τον Γιώργο Χειμωνά. Σημαντικά βιβλία του είναι: *Οι εποχές του Κρητικού* (1975) · *Ποιητική και πολιτική ηθική. Πρώτη μεταπολεμική γενιά. Αλεξάνδρου – Αναγνωστάκης – Πατρίκιος* (1976) · *Όροι του λυρισμού στον Οδυσσέα Ελύτη* (1980) · *Μίλτος Σαχτούρης. Άνθρωποι – Ζώα – Χρώματα – Μηχανές* (1980) · *Η ποίηση του Γιώργου Σεφέρη* (1984) · *Η πεζογραφία του Γιώργου Χειμωνά* (1986). Το 2007–2009 συγκέντρωσε τα κυριότερα μελετήματά του για τη νεοελληνική λογοτεχνία σε έξι τόμους, οργανωμένους κατά συγγραφέα, στις εκδόσεις Πατάκη με γενικό τίτλο *Γραφή και Ανάγνωση*.

Ο Μαρωνίτης είναι παράδειγμα δημιουργικής ανταπόκρισης στα αιτήματα μιας εποχής που φλέγονταν από την επιθυμία σύνδεσης του παρόντος με το παρελθόν, της πολιτικής με την τέχνη. Όρισε το μέτρο της σοβαρότητας σε αυτές τις συνδέσεις και ανέβασε τον πήχυ των σχετικών απαιτήσεων και της φιλολογικής και της λογοτεχνικής κριτικής. Εκεί όμως που η προσφορά του είναι ακόμη μεγαλύτερη είναι στη σύνδεση αρχαιογνωσίας και νεογνωσίας. Η Νέα Ελληνική Φιλολογία πάντοτε πιεζόταν να αρθεί στο ύψος της Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, ό,τι και να σήμαινε αυτό: έγκυρες εκδοτικές και ερμηνευτικές μέθοδοι, επιστημονική διατύπωση των υποθέσεων και των συμπερασμάτων · ταυτόχρονα πάντοτε υπολειπόταν σε κάτι το οποίο δεν δηλωνόταν με σαφήνεια. Ίσως θα μπορούσαμε σήμερα να το ονομάσουμε μορφωτικό κεφάλαιο. Ο Μαρωνίτης προσέγγισε τη Νέα Ελληνική Φιλολογία με το οπλοστάσιο και τη γνώση της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας αλλά και με ταπεινότητα, με αγάπη γι' αυτήν την ίδια. Οι συγκρίσεις αρχαίων και νέων έργων, στις οποίες επιδόθηκε με επιμονή και με μία μεγάλη γκάμα μεθόδων και τρόπων, δεν αποσκοπούν ούτε στην επίδειξη αρχαιογνωσίας ούτε στην επιφανειακή «απόδειξη» της αξίας ή της ποιότητας της νεοελληνικής λογοτεχνίας μέσω μιας επισφαλούς συνέχειας. Οι συγκρίσεις αξιοποιούνται ως εργαλείο για την πλουσιότερη ανάγνωση και ερμηνεία των νέων έργων. Ο Μαρωνίτης επομένως, με το παράδειγμά του, ανέτρεψε τη σχέση Αρχαίας και Νέας Ελληνικής Φιλολογίας όπως είχε διαμορφωθεί έως τότε: η νεογνωσία δεν ανεβάζει το κύρος της μιμούμενη ή διδασκόμενη από την αρχαιογνωσία αλλά η αρχαιογνωσία τίθεται στην υπηρεσία της νεογνωσίας επειδή προφανώς η τελευταία θεωρείται, εκ προοιμίου και χωρίς καμιά ανάγκη απόδειξης, άξια προσοχής.
